

פר' דבאלון - עפר

מ"ז סיון

ישיבה
ישיבה

מנאכילה ושחיה וכדומה, כי כל חלה היה
רק לעשות רצון ונחת רוח לה'.

ובן הדקים הגדולים, אין ניכר חלל שום
השמות, בין בשעת תפילתם, בין בשעת
ישיבתם בסעודת מצוה, והטעם מפני שהם
מלאים תמיד יראה עילאה, וכנ"ל. וזה שאמר
הכתוב (במדבר ט. ג) ויעש כן אהרן, פירש
רש"י ז"ל להגיד שצחו של אהרן שלא שינה,
היינו שלא היה חלל שום שינוי, הן בהדלקת
המנורה, הן בהיותו בטל ממנוה, כי תמיד
|| היה מלא יראה ה', יראה עילאה.

והנה נספר בנפי יונה (ח"ב סי' נב) כתב
בציבור דברי הגמרא (ברכות ו:) אגרא
דבי הלוי מילי, היינו כי בהילולא של הדק,
מוכרים בשמים נדקומו ותרומה. והנה
|| הדק הזה שנפטר ביום הזה, היה יראתו

מאד על פניו, עד שלא היה ניכר חלל שום
השמות, בין בתפילתו, בין בישיבתו בסעודת
מצוה, בין בישיבתו ציבור.

והנה כתב (פסלים יט. י) יראה ה' טהורה
עומדת לעד, פירוש יראה ה' שהיא
טהורה, היא עומדת לעד, היינו שיראת
הדק שנפטר, תוכל להופיע גם עתה, ציומא
דהילולא דליה, ונפרט לאותם שהכירו אותו
בעודו בחיים חיותו, ויכול עוד כהיום להיות
|| להם פעולה יותר גדולה, מקדושתו ויראתו,
ממה שהיה להם מצעודו מאז בחיים חיותו,
ובמאמר חז"ל (חולין ו:) גדולים לדקים
במיתתן יותר מבחייהן, היינו במיתתם יוכלו
להאיר ולהופיע בלבות בני ישראל יראה
|| שמים, יותר מבחייהן. השי"ת יטע בלבו
אהבתו ויראתו הטהורה.

החצוצרות — כך מנהיגים את הציבור:

"עשה לך שתי חצוצרות בבה מקשה תעשה אותם והיו לך למקרא העדרו ולמפע
את המחנות. ותקעו בהן ונועדו אליך כל העדה אל פתח אוהל מועד. ואם באחת
יתקעו ונועדו אליך הנשיאים ראשי אלפי ישראל" (ד-ב-ט)

שלושה לימודים נפלאים הנוגעים לחכמת הנהגת הציבור, למד הגאון רבי אברהם
ווינפילד, בעל שו"ת "לב אברהם":

האחד — ממה שכתב רש"י: "עשה לך — משלך, אתה עושה ומשתמש בהם ולא
אחר". אפילו יהושע לא השתמש בחצוצרות שעשה משה, ומכאן למדנו בדרך רמז
כי הכלים שבהם משתמשים כדי להקהיל את העם ולמסע את המחנות, כלומר:
ללכדם סביב המנהיג, להקהילם ולהביאם לידי תנועה ללכת הלאה ולעלות בדרך

יום הילולא של אדמו"ר מו"ה
רבי מענדל מווארקא וצללה"ה זי"ע

ב"ק אדמו"ר וצללה"ה זי"ע אמר בשם
רבינו הקדוש מווארקא הנ"ל, על
הכתוב (בראשית כג. יג) והנה איל אחר,
שתיבת 'אחר' תמוה, שהרי הראשון לא
היה איל, רק יצחק, ואמר בל"א "אין
|| אנדערער איל" (עי' לעיל פר' וראה חות ז).

פירוש דברי קדשו הוא, כי צעני אברהם
|| אבינו ע"ה, לא היה יצחק בנו
נחשב, רק לאיל, ולא היה שינוי בין לקיחתו
|| אס יצחק לעקידה, בין לקיחתו את האיל
לעקידה, אחרי כי היה רצון הקב"ה לשחטו,
היה יצחק בנו היחיד והאהוב, נחשב צעניו
|| אז כמו איל להקרבה, כי כל לבנו של
אברהם אבינו ע"ה היה רק לה' לבדו,

מקודש כמקדש ממש, כסא להשראת
|| השכינה, כמו שאמר הכתוב (נחמיה ט. ח)
ומלאה את לבנו נאמן לפניך, וכפירוש
הירושלמי (ברכות ט. ה) שעשה מילר הרע
טוב, ואם כן לא היה יכול שום מחשבה
אחרת למנוא מקום לבנו של אברהם אבינו
|| ע"ה, בלתי המחשבה הזאת, לקיים מצוה זו,
להקריב את יצחק בנו, וכמו שנאמר (יחזקאל
|| ג. כד) אחד היה אברהם, היינו שאברהם
אבינו ע"ה היה כולו אחד, שהיה מלא
|| תמיד אהבה ויראה ה', יראה עילאה בגין
|| דאיהו רב ושליו, עיקר ושרשא דכל עלמין
(חז"ק ח"א יא. א), וממילא היה לב אברהם
|| אבינו ע"ה שום בכל תלוכותיו, רק ביראת
ה' כל היום, כי כל מעשיו היה רק מה
|| שהוא רצון ה', וכמעט לא היה ניכר בו
התפעלות יותר בעת עשיית המצוה

2

כח"א
ק

1

שפד. מִצְוַת תְּקִיעַת הַצֹּצְרוֹת בַּמִּקְדָּשׁ בַּמִּלְחָמָה

לְתַקֵּעַ בַּחֲצֹצְרוֹת בַּמִּקְדָּשׁ בְּכָל-יוֹם בַּהֶקְרִיב
בְּלִי-קָרְבָן וְכִמוּ כֵן בַּשָּׁעַת הַצֹּצְרוֹת. שְׁנָאֵמַר, וְכִי-

לְבָאוּ מִלְחָמָה וְכוּלִּי, וְכָתוּב אַחֲרָיו גַּם כֵּן, וְכִי־
שִׁמְחָתְכֶם וּבְמִצְוֹתֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חֻדְשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם
בַּחֲצֹצְרוֹת צֶלַע עֲלֵיתֵיכֶם וְצֶלַע זָכָיִי שְׁלֵמֵיכֶם וְגוֹמֵר.
וְאִף-עַל-פִּי שְׁהִיָּהִיר הַכָּתוּב בְּיוֹם שִׁמְחָה וּמוֹעֵד
וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ—לֹאֹ וְכֵן; דְּבָרֵי-לֵוִי, הֵיוּ תוֹקְעִין
בַּמִּקְדָּשׁ בַּחֲצֹצְרוֹת צֶלַע הַקָּרְבָן, וְכֵן מְבָרֵךְ בְּרֹאשׁ
הַשָּׁנָה שֶׁרָק, רָאוּהוּ בֵּית-דִּין שֶׁאָמְרוּ שָׁם (כס"א):
הִלֵּל מִיָּדֵינוּ בְּתִקְיעַת שׁוֹפָר: כְּהִנֵּה יָוִם וְיִשְׂרָאֵלִים
וּמִתְחַלֵּץ מִלְמוּדָא צִלָּה בְּגִמְרָא: פְּשִׁיטָא, אִי הִנֵּה
לֹא מִיָּדֵינוּ קָאֵן בּוֹ מִיָּדֵינוּ? וְהַדְרָה לָהּ: כְּהִנֵּה
אֲצִטְרִיקָא לָהּ סִלְקָא בְּצִדָּה אֲמִינָא הוֹאִיל וְכָתִיב
יָוִם תְּרוּפָה וְגוֹמֵר, וְהֵיוּ כְּהִנֵּה הוֹאִיל וְאִינְהוּ
בְּתִקְיעַת בְּלִי-הַשָּׁנָה צִלָּה, דְּכָתִיב, וּתְקַעְתֶּם
בַּחֲצֹצְרוֹת צֶלַע עֲלֵיתֵיכֶם וְגוֹמֵר, וְהַדְרָה לָהּ: מִי
דְּמִי? הֵתֵם חֲצֹצְרוֹת, חֲקָא שׁוֹפָר (= וְכֵן): אִם
אֵלֵינוּ אֵינֶם מִיָּדֵינוּ, מִי אֲפֹא חֲקָא? וְכָתִיב לֹא: כְּהִנֵּה—
הַדְרָה לֹא, צִלָּה צֶלַע הַקָּרְבָן לִפְנֵי הוֹאִיל וְגוֹמֵר, יָוִם תְּרוּפָה
וְגוֹמֵר, וְכָתִיב אֵלֵינוּ הוֹאִיל וְכָתִיב בְּתִקְיעַת צֶלַע הַשָּׁנָה
צִלָּה שְׁנָאֵמַר, וּתְקַעְתֶּם... וְכָתִיב לֹא: כְּהִנֵּה הוֹאִיל שָׁם
חֲצֹצְרוֹת, קָאֵן שׁוֹפָר; לְפָנֵינוּ מִקְדָּשׁ דְּבָרֵי-הַשָּׁנָה
צִלָּה, כְּלוּמָר: בְּכָל-יוֹם יָוִם אֲבָא (= שֶׁ) חֲצֹצְרוֹת
בַּמִּקְדָּשׁ וְאָמְרוּ בְּמִסְכָּת צִדְקִין שֶׁרָק שְׁנֵי (מ"ג):
אֵין פּוֹחֲתִין מִצְדִּיקִים וְאַתָּה תְּקִיעַת בַּמִּקְדָּשׁ,
וְלֹא מוֹסִיפִין צֶלַע אֲרָבָעִים וּשְׁמֹנֶה.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה לְפִי שְׁבַעֲשַׁת הַקָּרְבָן—הֵיוּ
צָרִיכִין לְכוֹן בְּצִדָּה וְכֵן בְּצִדָּה, כְּמוֹ שְׁדוּפָה,
שְׁהִיא נִפְסֵל בְּמִשְׁבּוֹת יְדוּעוֹת וְגַם כֵּן צָרִיךְ
הַקָּרְבָן כְּהִנֵּה שְׁלֵמָה לְפָנֵינוּ אֲדוֹן הַכֹּל שְׁצִנּוּ צִלָּה
וְגַם כֵּן בְּצִדָּה הַצֹּצְרוֹת צָרִיךְ הָאֵדָם כְּיוֹן גְּדוֹל
בְּהַתְחַנֵּנוּ לְפָנֵינוּ בּוֹרָא שִׁירָתָם צִלָּה וְיִצְחָלָהוּ
מִצִּדָּתָהּ וְכֵן נִצְטוּ בְּתִקְיעַת הַחֲצֹצְרוֹת בְּצִדָּה
אֵלֵינוּ, לְפִי שְׁהָאֵדָם מְהִיָּתוֹ בְּצֶלַע חֲמֵר—צָרִיךְ
הַתְּעוּרָרוֹת גְּדוֹלָה אֶל-הַדְּבָרִים, כִּי הַטָּבַע מְבָלִי
מִצִּדָּה—יִצְמַד כִּי־שֶׁן, וְאֵין דָּבָר יְעוּרְרָהוּ כְּמוֹ
קוֹלוֹת הַנְּגוּן, יָדוּעַ הַדְּבָרִים וְכֵן צֶלַע הַחֲצֹצְרוֹת,
שְׁהִיא הַקּוֹל הַגְּדוֹל שֶׁבְּלִי-קָרְבָן, נְגוּן, וְעוֹד יֵשׁ
הוֹצֵלָת נִמְצָא הַקּוֹל הַחֲצֹצְרוֹת לְפִי הַדּוּמָה מְלִבָּה
הַתְּעוּרָרוֹת אֶל-הַנְּגוּן, כִּי כֵסֶם הַקּוֹלוֹת, וְכִי
הָאֵדָם מְלִבּוֹ מִשְׁבָּת שְׁאֵר עֲסָקֵי הַעוֹלָם וְלֹא
יָמֵן לֵב בְּאִתָּה שְׁעָה כִּי־אֵם בְּדָבָר הַקָּרְבָן וְכֵן
אֲצִדִּיק וְיָדוּעַ זֶה לְקָל-אֲשֶׁר הָטָה אֲנִי לְשִׁמְעַ
חֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר כְּכֹנָה.

הַתּוֹרָה וְהִירָאָה—כָּלִים אֵלֵינוּ מִשְׁתַּנִּים מְדוּר לְדוּר, וְאִף שְׁהַמְטָרָה נִשְׁאֶרֶת תָּמִיד אַחַת,
אֲבָל הַדֶּרֶךְ מִשְׁתַּנָּה וְהַמְצָעִים שֶׁהֵיוּ טוֹבִים בְּדוּר קָדוּם—יְכוּלִים לִהְיוֹת פְּסוּלִים
בְּדוּר הַבָּא!

הַשְּׁנִי—מִמָּה שְׁאֵמַר הַפְּסוּק שְׂכָדִי לְהַקְהִיל אֶת כָּל הָעָם תּוֹקְעִים בְּשֵׁנֵי הַחֲצֹצְרוֹת,
וְאֵילוּ כְּדִי לְהַקְהִיל אֶת רֹאשֵׁי הָעֵדָה תּוֹקְעִים רַק בַּחֲצוּצָרָה אַחַת. לְלַמְדֵנוּ שְׁדוּךְ
הַהִשְׁפָּעָה עַל הָאֲנָשִׁים הַגְּדוֹלִים שׁוֹנָה הִיא מִדֶּרֶךְ הַהִשְׁפָּעָה עַל הָהָמוֹן, שְׁהֵיוּ בְּמִשְׁלֵי
(י, י) נֹאמַר: "תַּחַת גַּעְרָה בְּמִבֵּין מִהֲכֹת כְּסִיל מֵאָה", אֲבָל הַחֲכָם, כָּל שְׂגִדוֹל יוֹתֵר
הוּא כֵן הוּא גַּם רָגִישׁ יוֹתֵר, וְאֵין לוֹ צוּרָךְ אֲפִילוֹ בַּגַּעְרָה, אֲלֹא אֲפִילוֹ אִמִּירָה וְכֵן
מִשְׁפִּיעָה עֲלָיו. וְעַל כֵּן כְּדִי לְהַקְהִיל אֶת הָהָמוֹן הֵיחָד צָרִיכִים קוֹל עֵב וְחֹזֶק שֶׁל שְׁנֵי
חֲצוּצְרוֹת יַחַד, אֲבָל כְּדִי לְהַקְהִיל אֶת הָנִשְׂיָאִים וְרֹאשֵׁי הָעֵדָה, דִּי הֵיחָד בְּקוֹל דְּמָמָה דְּקָה,
שֶׁל חֲצוּצָרָה אַחַת...

וְהַשְּׁלִישִׁי—מִמָּה שְׁנָאֵמַר לְאַחַר מִכֵּן (בַּפְּסוּק ז): "וּבַהֲקָהִיל אֶת הַקָּהֵל תִּתְקַעוּ וְלֹא
תִרְעוּ", וְאִף כָּאֵן יֵשׁ רִמּוֹ נִפְלָא, כִּי הֵנָּה מִשְׁפָּט שְׂגוּר הוּא בְּפִי הָעָם: "אִם אַתָּה שִׁמַּח
—הַכֹּל שִׁמְחִים אִיתָךְ, וְאִם אַתָּה בּוֹכָה—אַתָּה בּוֹכָה לְבָדָךְ", וְעַל כֵּן יֵשׁ לְדַעַת שֶׁרַק
עִם תְּנוּעָה שֶׁל שִׁמְחָה אֲפֶשֶׁר לְהַשְׁפִּיעַ עַל בְּנֵי אָדָם וְלֹאסוֹף אוֹתָם יַחַד לְמִטְרָה אַחַת,
וְלֹא עַל יְדֵי רִבּוּי וְצַעֲקוֹת. וְהֵנָּה תְּנוּעָה מְבִיחָה עַל קוֹל שֶׁל שִׁמְחָה, וְכִי שְׁנָאֵמַר
בַּהֲמַשֵּׁךְ: "וּבְיוֹם שִׁמְחָתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֹאשֵׁי חֻדְשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם וְגוֹ", אֲבָל תְּרוּעָה
מְרִמָּזָה עַל "גְּנוּחֵי גִנָּח וְיִלּוּלֵי יֵל" (רֹאשׁ הַשָּׁנָה לֵג), שְׁהוּא קוֹל שֶׁל בְּכִי.

וְזֶה מִה שְׁרִמְזוּ הַפְּסוּק: "וּבַהֲקָהִיל אֶת הַקָּהֵל", כְּלוּמָר: אִם תִּרְצָה לְהַקְהִיל אֶת
הַקָּהֵל, דַּע לָךְ שְׁעִלִּיק לְנִקּוּט בְּדֶרֶךְ שֶׁל "תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְעוּ", כִּי רַק בְּשִׁמְחָה תִּקְרָבֶם,
וְאֵילוּ עַל יְדֵי יִלּוּת וּבִכּוּת—רַק תִּרְחִיקֶם...

מִכְתָּב יָדוּ—נִמְסַר עַל יְדֵי בְנוֹ, הַרְה"ג רַבִּי יִחְזָקָאֵל שְׁרָגָא וְיִנְפֶּעֶלְדֵי שְׁלִיט"א

(לח) וְהֵיוּ בְּנִסּוּעַ הָאֲרוֹן, עֲשֵׂה לוֹ סִימָן²² מִלְּפָנָיו וּמִלְּאַחֲרָיו לִמְרָא שְׁאֵין זֶה מְקוֹמָהּ, וְלִמָּה
כָּתוּב²³ כָּאֵן כְּדִי לְהַפְסִיק בֵּין פּוֹרְעָנוֹת לְפּוֹרְעָנוֹת, כְּדֹאִיתָא בְּכָל כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ²⁴, לְשׁוֹן רִשְׁ"י.
וְלֹא פִירֵשׁ לִנְגוֹ הַרְבֵּה מִה פּוֹרְעָנוֹת הַזֶּה שְׁהוּצָרָךְ לְהַפְסִיק בֵּהּ, כִּי לֹא נִזְכָּר כָּאֵן בְּכָתוּב
פּוֹרְעָנוֹת קוֹדֶם וְהֵיוּ בְּנִסּוּעַ הָאֲרוֹן, וְלִשׁוֹן הַגְּמָרָא שָׁם²⁵, פּוֹרְעָנוֹת שְׁנִיָּה וְהֵיוּ הָעָם
כְּמִתְאַוִּנִים²⁶, פּוֹרְעָנוֹת רִאשׁוֹנָה דְּכָתִיב וְיִסְעוּ מִהָר ה' ²⁷, וְאִמַּר רַבִּי חֲנִינָא²⁸ מִלְּמַד שְׁסֵרו
מֵאחֲרֵי ה', וְכָתוּב הַרְבֵּה בְּפִירוּשׁוֹ שָׁם²⁹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְמִסְעָם הַתְּאוֹר תְּאוֹהֵי הַאֲסַפְסוּף³⁰
לְהַתְרַעַם עַל הַבֶּשֶׂר כְּדִי לְמַרְדּוֹ בֵּה', וְאֵלֵינוּ דְּבָרֵי תִמָּה, שְׁהֵיוּ פּוֹרְעָנוֹת וְהֵיוּ הָעָם כְּמִתְאַוִּנִים
כְּתוּבָה רִאשׁוֹנָה וְשֶׁל תְּאוֹהֵי שְׁנִיָּה, וְשְׁתִּיָּהן סְמוּכוֹת * אֲוִלִי סִבָּר הַרְבֵּה שֶׁנִּכְתְּבוּ שֶׁלֹּא כְּסִדְרוֹ.

רִמּוֹ עַל הָרִאשׁוֹנָה בְּאִמְרוֹ מִהָר ה' כִּי שְׁמָא מִעַת נִסְעָם חָשְׁבוּ לְעֲשׂוֹת כֵּן *. וְהַפְּסִיק וְכָתוּב
אֶת הַשְּׁנִיָּה וְאַחֲרֵי כֵן חוֹר לְרִאשׁוֹנָה, וְאֵין בִּזְוָה טַעַם אֲרִית. אֲבָל עֲנִין הַמְדִּישׁ הַזֶּה מִצָּאוּ
אוֹתוֹ בַּגִּדָּה³¹ שֶׁנִּסְעוּ מִהָר סִינִי בְּשִׁמְחָה כְּתוּבָה הַבּוֹרָח מִבֵּית הַסֶּפֶר, אִמְרוּ שְׁמָא יִרְבָּה
וְיִתֵּן לִנְגוֹ מִצּוֹת, וְהוּא וְיִסְעוּ מִהָר ה' שְׁהִיָּה מִתְּשַׁבְּחָתָם לְהִסִּיעַ עֲצֻמָּן מִשָּׁם מִפְּנֵי שְׁהוּא הָר ה',
וְהוּא פּוֹרְעָנוֹת רִאשׁוֹנָה, וְהַפְּסִיק שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁלֹשׁ פּוֹרְעָנוֹת * סְמוּכוֹת זֶה לְזֶה, וְנִמְצָאוּ מוֹחֲזָקִים
בְּפּוֹרְעָנוֹת, וְקָרָא הַחֲטָא * פּוֹרְעָנוֹת אֶע"פ שֶׁלֹּא אִירַע לָהֶם מִמֶּנּוּ פּוֹרְעָנוֹת, וְשְׁמָא אֲלִמְלָא
חֲטָא זֶה הֵיחָד מִכְּנִיסֵם לָאָרֶץ מִיָּד:

(ט) הָאֲנָכִי הִרִיתִי אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה אִם
אֲנִכִי יִלְדִיתִּיהוּ כִּי תֹאמַר אֵלֵינוּ
שְׁאֵהוּ בְּחִיקָךְ כֹּאשֶׁר יֵשׁא הָאוֹמֶן אֶת הַיוֹנֵק.
יִלְדִי טַעַם שִׁנּוּי הַלְשׁוֹן שֶׁמִּתְחַלֵּה אִמַּר
בִּה"א הָאֲנָכִי הִרִיתִי וְאֶח"כ אִמַּר אִם אֲנִכִי
יִלְדִיתִּיהוּ וְלֹא אִמַּר בִּה"א הָאֲנָכִי יִלְדִיתִּיהוּ,
וְנִרְאָה הַכּוֹנוּנָה הֵנָּה בְּאִמְתָּה נִקְרָא מִשָּׁה
הַמּוֹלִיד אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמֹאמְרָם ז"ל (סְנִיחִין
י"ט): הַמְּלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבִירוֹ תּוֹרָה מִעֲלֵה עֲלָיו
הַכְּתוּב כֹּאֵלֵינוּ יִלְדוּ, וְמֵהָאִי טַעַמָא פִּירוּשׁוֹ
מ"ש ב'פ' בְּמִדְבָּר (כְּמִדְבָּר ג') וְאֵלֵינוּ תּוֹלָדוֹת

אֶהְיֶה וּמִשָּׁה שְׁבָנוֹי שֶׁל אֶהְיֶה הֵיוּ שֶׁל מִשָּׁה
מִכָּח דְּלִמַּד עִמָּהֶם תּוֹרָה, וְעַיִן לְעִיל בְּדִבְרֵינוּ
ב'פ' בְּמִדְבָּר שֶׁשֶׁם כְּתוּבָנוּ דְּמֵהָאִי טַעַמָא כָּל
יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים תּוֹלָדוֹת מִשָּׁה עִי"ש, אֲךָ
בְּאִמְתָּה דִּיִּיקוּ חו"ל בְּלִישְׁנָא וְאִמְרוּ הַמְּלַמֵּד
אֶת בֶּן חֲבִירוֹ תּוֹרָה מִעֲלֵה עֲלָיו הַכְּתוּב כֹּאֵלֵינוּ
יִלְדוּ וְלֹא אִמַּר כֹּאֵלֵינוּ הֵרָה אוֹתוֹ וְיִלְדוּ
הַבְּאִמְתָּה לְעִיבּוֹר לֹא נִחְשָׁב רַק לְהוֹלָדָה לְבָד,
וְהֵנָּה אִב וְאִם אִף אִם יֵשׁ לָהֶם כְּמָה יִגִּיעוֹת
בְּכִנְיָהֶם אֵין הַדְּבָר קֶשֶׁה בְּעִינֵיהֶם כִּיֹּן שֶׁהֵם
סִבְלוּ צַעַר עַל עֲבוּרוֹ וְהוֹרְתוֹ וְגִידּוּלוֹ לְכָךְ

נבואת משה

"ויאמר שמעו נא דברי, אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו. לא כן עבדי משה, בכל ביתי נאמן הוא. פה אל פה אדבר בו" וגו' (י"ב, ה"ו)

איך אפשר לומר על מרים הנביאה שיצתה מכלל ישראל ח"ו?

ויש לומר שהעיקר הזה למדנו מפירוש מרים, שאמר להן הקב"ה "לא כן עבדי משה פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחידות" וגו', אבל בשעה שדיברה מרים עדיין לא נאמרה הפרשה ההיא ולא נודע עדיין העיקר הזה, ודיבורה אז לא היה בו כפירה בעיקרי הדת, אלא לשון הרע, שמיעטה מדרגת מרע"ה מכפי שהיה באמת.

אבל עכשיו, אם יאמר אדם כמו שאמרה מרים, שנבואת מרע"ה איננה גדולה מנבואת שאר הנביאים, הרי זה כופר באחד מעיקרי הדת.

(קובץ מאמרים ואגרות ח"א עמ' נז)

רמב"ם סוף הל' טומאת צרעת (ט"ז, י') בענין לשון הרע: "ומה מרים שלא דיברה בגנות אחיה אלא שהשוותה אותו לשאר הנביאים וכו' ק"ו" וכו' עיי"ש, ומקורו בספרי. והנה בעיקרי הדת שמנה וזמב"ם בפירוש המשניות (פרק חלק) מנה שם עיקר אחד שכל דברי נביאים אמת, ועוד עיקר אחר שנבואת מרע"ה היתה למעלה מנבואת כל הנביאים, ולפי"ז האומר כי נבואת מרע"ה שוה לנבואת כל הנביאים הרי זה כופר באחד מעיקרי הדת ודינו כמומר לכל התורה ואין לו חלק לעולם הבא. וקשה איך אפשר ללמוד בק"ו ממרים לענין איסור לשון הרע שהמספר לא יצא מכלל ישראל? וגם

קשה עליהם לאבד טרחתם ולכך המה מייגעים במה דאפשר, אבל המגדל יתום בתוך ביתו ג"כ מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו (שם) מ"מ אם יצטרך להתייגע עמו בכמה יגיעות ודאי לא ירצה להתייגע עבורו רק אדרבה יאמר לא די מה שהטבתי עמו

עד הנה אעשה יגיעות עבורו ע"כ איני רוצה להתייגע עמו:

וזה שאמר משה הן אמת שאפשר להיות נחשב כאלו אני ילדתי אותם מכח שלמדתי עמהם תורה, ומכח שאמרו חז"ל (ב"ר צ"ו) שכל ישראל עלו מן היאור בזכות משה, אך הכל נחשב ללידה כאלו ילדו אבל לא אפשר להיות נחשב לנתעבר עמהם ממש וכיון שלא סבל צער הריון עמהם למה יטריח אותו ביגיעות הללו, וזה שאמר הכ' האנכי הריתי את העם הזה אם אנכי ילדתיהו ר"ל אע"פ שנאמר שאנכי ילדתיהו אבל א"א לומר שאנכי הריתי כי תאמר אלי שאתה בחיקך כאשר ישא האומן את היונק ור"ל האומן נושא את היונק כדי שלא לאבד יגיעתו שמכבר, אבל אני לא היה לי יגיעה עמהם ולא שייך להטיל עלי טרחה כזו ודו"ק:

הדרוש השמיני

"שמעו נא דברי"

[לפרשת בהעלותך]²

"ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו"³.

ה' יתברך רצה לחוכיה אחרן ומרים על אשר דיברו עתה במשה, כמו שכתוב: "ותדבר מרים ואחרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח"⁴, והודיעם: כי עם היות שהיתה כוונתם לשמים שגו כשדיברו בו.

ואמנם, מה שנתעוררו לדבר בו* עתה* ולא קודם לכן⁵, הטעם אצלי⁶: מפני שעד עתה היו חושבים שמפני טירדת משה בהנהגת ישראל היה כל זמנו כעוסק במצוה שהוא פטור ממצוה אחרת⁷, ולכן דנוהו עד עתה לזכות, אבל עכשיו שביקש מאת ה' יתברך שיצטרפו עימו אחרים בהנהגת הכלל ולא יישאר הוא

לבדו⁸ וצירף עימו שכעים איש מוקני ישראל⁹, חשבו שהוא עכשיו מתחייב במצוה הזאת, ולכן דיברו בו.

ואמנם, עם היות כוונתם לשמים חטאו, מפני שדיברו שניהם בו זה עם זה ולא שאלו ממנו מעמו של דבר, וגם מפני שהשוו נבואתם לנבואתו, ולא חלקו לו כבוד כראוי, ואמרו: "הרק אך כמשה דיבר ה' הלא גם בנו דיבר"¹⁰. וה' יתברך השיבם: כי משה עשה מה שעשה כראוי והם חטאו בו. והודיעם שיש הבדל רב בין נבואתם לנבואתו, אשר מצד ההבדל ההוא ראוי אליו לפרוש מן

האשה*, כמו שנפרש. והוא אימרו: "ויאמר שמעו נא דברי". ואמרו ב"ספרי"¹¹:
 "שמעו נא דברי" – אין 'נא' אלא לשון בקשה, והלוא דברים קל וחומר: ומה מי
 שאמר והיה העולם דיבר בתחנונים, קל וחומר לבשר ודם". וצריך לבאר ענין
 הבקשה הזאת מה היא, כי אם הם הטאו זה' יתברך היה מוכיח אותם, הלוא
 זאת מעלה וכבוד להם שיודיעם הטאם קודם שיענישם, ו"טובה תוכחת מגולה"¹²,
 ולא היה צריך בזה לשון בקשה. והנראה בזה בעיני¹³: כי מראה הנבואה הזה
 היה קשה עליהם וחזן ממבעם*, לפי שהם לא היו מוכנים* לנבואה בכל עת
 כמש"ה¹⁴, אבל* היו צריכים להכין עצמם בתחילה קודם בוא הדיבור אליהם,
 וזה הדיבור בא אליהם פתאום, כמו שנאמר: "ויאמר ה' פתאום" וגו'¹⁵, ולא היה
 בזה למשה קושי כלל, כי הוא היה מוכן לנבואה בכל עת, ואין דבר בגופו חולק
 עליה ינגד חול הנבואה עליו כפתע*, ולא היה ענין אחרן ומרים כן, ולכן,
 כשתבוא עליהם הנבואה פתאום יקשה עליהם מאוד, כי כשיתעסק* הטבע מן
 החיפך אל החיפך פתאום, יסתמר* ויצטער. והיה ענין אחרן ומרים בזה דומה
 למי שעומד בחושך אפילה זמן רב, שאם יעתיקוהו אל האור החזק פתאום יכרח

ממנו חוש ראותו ויצטער*. ולפי שאין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו*, ועתה
 הוצרך לבוא עליהם במידה הזאת* פתאום* להודיעם שיפה עשה משה והם שנו
 כשדיברו בו, שמפני שהנבואה היתה שורה עליו פתאום היה צריך להיות מוכן
 ומעומד בכל עת, מפני זה אמר להם לשון "נא" שהוא בלשון רבותינו ז"ל לשון
 בקשה, לומר: שלא יקשה בעיניהם בהיותו נגלה עליהם פתאום, כי הוא מן
 ההכרח אצלו לפי העניין.

ולפי דברי ר' אברהם ך' עזרא שהוא מפרש בכל מקום¹⁶ שנאמר "נא" שהוא
 לשון: "עתה", ויש¹⁷ תוכחה לפירושו בפרשה הזאת, כי משה התפלל ואמר: "אל
 נא רפא נא לה"¹⁸, כלומר: רפא עתה לה, וזה יתברך השיבו: שמעתי תפילתך
 שארפאנה, אבל לא עתה, כי אילו אביה ירוק ירק בפניה הלוא תיכלם שבעת
 ימים¹⁹, קל וחומר לשכינה²⁰, מזה יראה כי "נא" לשון: "עתה", או שהוא שם
 משותף ל"בקשה" ול"עתה". ולפי זה גם כן יבוא לשון "נא" בכאן על נכון*,
 שאמר ה' יתברך אליהם: שמעו עתה דברי, כלומר: אע"פ שאין מחוקכם* לקבל
 הדיבור פתאום, כי אם אחרי ההכנה וההצעה לעת כזאת, עתה תשמעוהו*,
 למען תדעו ותבינו שיפה עשה משה. ואין ספק, שזה* היה שינוי טבע באחרן
 ומרים כפי ענין הכנתם לנבואה.

ולפי דעתי, שזה* היה ענין הקריאה למשה עם אחרן ומרים. שצריך לבאר

למה קרא ה' יתברך למשה בפעם הזאת, כי לא ראינו שדיבר ה' יתברך עם
 משה כלל. והרמב"ן ז"ל²¹ אמר: "כי רצה שיהיה משה שם ויראה בקנאת ה'
 יתברך לכבודו, ויהיה מצוי להם*", שלא ימהול ה' יתברך רק* על ידו כאשר
 יתחננו אליו ויתרצה להם. וזה יהיה אפשר על דעת ר' נתן שאמר ב"ספרי"²²:
 "אף בפניו של משה דיברו בו, שנאמר: 'וישמע ה' והאיש משה עניו מאוד'"²³,
 אלא שכבש משה על הדבר*, אבל לדברי מי שאמר שם ב"ספרי": "וישמע ה'
 – למד שלא היתה שם בריה, אלא בינם לבין עצמם דיברו בו", והנה לפי זה
 לא ידע משה בהטאם דבר*, וגם עתה מפני קנאת ה' יתברך עליהם²⁴ לא ידע
 בו, שדיבור "אם יהיה נביאכם" נתייחד לאחרן ומרים לבד, ואם כן, מהו ענין
 הקריאה למשה שיעמוד שם ולא ידע מאומה כי הטאם בו*, מפיחם היה צריך
 שישמע אותו, כי לא שמעו מאת ה' יתברך.

לפיכך נראה בעיני²⁵ כי הקריאה למשה היתה הכרחית בענין – שמפני
 שלא היה בכח אחרן ומרים לקבל הנבואה פתאום, הוצרך שיעמדה משה עימם,
 כי בהיותה* שופעת על משה שהיה ראוי ומוכן לכך, יימשך השפע גם לאחרן

ומרים אע"פ שלא היו ראויים בעת ההיא לשפע החוה*²⁶. וזה כענין מה שאמר ה' יתברך למשה בענין שבועים הזקנים: "וירדתי ודיברתי עימך שם ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם"²⁷, ותירגם אונקלוס: "וארבי*", כי מן הנראה ששבועים הזקנים לא היו ראויים שתחול עליהם הנבואה בעת ההיא מצד עצמם, אבל מצד שהיתה שופעת וחלה על משה היתה נמשכת גם עליהם אע"פ שלא היו כולם מוכנים אליה. וכן הדרך בניסי התורה ונפלאותיה שתבקש דבר יהיה שורש להמשכת הענין הניסי החוה, כענין הנס הנעשה על ידי "אסוך שמן"²⁸. וזה היה ענין צירוף משה עם שבועים הזקנים, וצירופו עתה עם אהרן ומרים. ולפי דעתי, כי הענין בשפע החכמה עם שפע הנבואה נהג ענין אחד בשוה*, כי שניהם שופעים מאת ה' יתברך באמצעות השכלים הנבדלים* על הנפש*, וכמו שכאשר ישתתפו שני נביאים גדול וקטן ב"נבואה" יימשך השפע לקטן יותר ממה שהוא ראוי בחוקו* - מצד השתתפו לגדול*, כן כאשר נשתתפו

הפטרה בהעלתך

ונתתי לך מהלכים צין העומדים האדם צהיחו יוחי
גדול מעללך שהוא עומד צהיחו אצל האדם
הולך וגדול צהיחו וסייני צהיחו חי אצל כשמה הוא
עומד אצל אס יס לו צהיחו או צהיחים לדיקים צהיחה
ולוס צהיחו הוא זכר על ידיהם זה צהיחו אס צהיחה
לדין אס צהיחי ונ' וצהיחו ונ' וצהיחו צהיחי או יס' לך
גם אסרי כן מהלכים צין העומדים מעללכים האלו: